

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

લછ્મનદાસ કેવલરામ આહુજા અને અન્ય

વિ.

સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે (બોમ્બે રાજ્ય).

૨૦/૦૫/૧૯૫૨

[પતંજલિ શાસ્ત્રી સી.જે., મહેર ચંદ મહાજન, મુખર્જી, દાસ અને ચંદ્રશેખર ઐયર,

ન્યાયમૂર્તિઓ.]

(ભારતનું બંધારણ, અનુચ્છેદ ૧૩, ૧૪-બોમ્બે પબ્લિક સેક્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭, કલમ ૧૨-સરકારને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ માટે 'કેસો' મોકલવાની

સત્તા આપતી જોગવાઈ-માન્યતા-ભેદભાવ-રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પહેલાં સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ શરૂ થયેલી કાર્યવાહી-ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયા-વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ ચાલુ રાખવી-ટ્રાયલની માન્યતા-પેઝિંગ (પડતર) ટ્રાયલ્સ માટે બંધારણની લાગુ પડવાપાત્રતા.

મહાજન, મુખર્જી, દાસ અને ચંદ્રશેખર ઐયર, ન્યાયમૂર્તિઓ દ્વારા ઠેરવવામાં આવ્યું (પતંજલિ શાસ્ત્રી સી. જે. અસંમત). - બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૨, જ્યાં સુધી તે સરકારને અધિનિયમ હેઠળ નિયુક્ત સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ચોક્કસ "કેસો" ની ટ્રાયલ કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, ત્યાં સુધી તે કોઈપણ વર્ગીકરણ પર આગળ વધવાનો હેતુ ધરાવતી નથી અને તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે અને સ્ટેટ ઓફ બંગાળ વિ. અનવર અલી સરકાર ([૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૨૮૪) અને કાઠી રાનિંગ રાવત વિ. સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર ([૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૪૩૫) ના કેસોમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો પર અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ છે.

અપીલકર્તાઓ જેમના પર હત્યા અને અન્ય ગંભીર ગુનાઓ આચર્યા હોવાનો આક્ષેપ હતો, તેમને બોમ્બે સરકાર દ્વારા ડહી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૯ ના રોજ કરાયેલા આદેશ દ્વારા બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ હેઠળ અધિનિયમ હેઠળ નિયુક્ત સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, ૧૩મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ તેમની સામે આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા, અને તેમને માર્ચ, ૧૯૫૦ માં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. અપીલ પર હાઈકોર્ટ

સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રાયલ અને દોષસિદ્ધિ ગેરકાયદેસર હતી કારણ કે બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ અમલમાં આવેલા બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ છે, પરંતુ હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું કે આરોપીઓ સામેની કાર્યવાહી બંધારણ પહેલાં શરૂ થઈ હોવાથી, અનુચ્છેદ ૧૩ અને ૧૪ ની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી અને દોષસિદ્ધિ ગેરકાયદેસર ન હતી.

બહુમતી દ્વારા, ઠેરવવામાં આવ્યું કે, જોકે બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા અથવા ઉપાર્જિત થયેલા મૂળભૂત અધિકારો અને જવાબદારીઓ લાગુ પાડી શકાય તેવા રહે છે, પરંતુ એવું માની શકાય નહીં કે તે તારીખ પછી, તે અધિકારો અથવા જવાબદારીઓ તે ચોક્કસ પ્રક્રિયા હેઠળ લાગુ થવી જોઈએ જે તે તારીખ પહેલાં અમલમાં હતી, જોકે તે તારીખથી તેને રદ કરવામાં આવી છે અથવા તે બંધારણ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા કાયદાના સમાન રક્ષણના મૂળભૂત અધિકાર સાથે સંઘર્ષમાં આવી છે, કારણ કે પ્રક્રિયામાં કોઈ નિહિત અધિકાર નથી. બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલા સ્પેશિયલ જજને "કેસો" ના સંદર્ભની હકીકતનો અધિનિયમ દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુઓ સાથે કોઈ વાજબી સંબંધ નથી, તેથી બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી ભેદભાવ ચાલુ રહ્યો અને બંધારણની તારીખ પછી અપીલકર્તાઓના કેસોમાં ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયાને લાગુ કરવાનું ચાલુ રાખવાથી અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારનો ભંગ થયો, અને તેથી અપીલકર્તાઓ બંધારણની તારીખ પછી સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ મેળવવા હકદાર હતા.

પતંજલિ શાસ્ત્રી સી. જે. (વિપરીત). - એવું માનીને કે બોમ્બે એક્ટની કલમ ૧૨, અનવર અલી સરકારના કેસમાંના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ છે કારણ કે તે રાજ્ય સરકારને વ્યક્તિગત કેસોને ટ્રાયલ માટે સ્પેશિયલ જજ પાસે મોકલવાની સત્તા આપે છે, અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ જે કાયદેસર રીતે સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ શરૂ થઈ હતી જેમને કેસ ચલાવવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી, તે બંધારણ પાછળથી અમલમાં આવવાથી દૂષિત થઈ શકે નહીં. મૂળભૂત અધિકારોને લગતી બંધારણની જોગવાઈઓ પૂર્વવર્તી અસર ધરાવતી નથી અને બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલા શરૂ થયેલી ફોજદારી કાર્યવાહીને અસર કરતી નથી.

સ્પેશિયલ જજોનું અધિકારક્ષેત્ર જે બંધારણ પહેલા કાયદેસર રીતે બનાવવામાં આવ્યું હતું અને ઉપયોગમાં લેવામાં આવ્યું હતું અને તેમને સોંપવામાં આવેલા કેસો ચલાવવાની તેમની યોગ્યતાને વિશેષ પ્રક્રિયા ભેદભાવપૂર્ણ બનવાથી અસર થઈ શકે નહીં. સાચો દૃષ્ટિકોણ એ છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ પ્રક્રિયાની બાબતોમાં પણ પેઝિંગ (પડતર) ટ્રાયલ્સને અસર કરતું નથી. વધુમાં, અપીલકર્તાઓ કે જેમની સામે સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, તેઓ અન્ય લોકો જેવી સમાન સ્થિતિમાં ન હતા અને તે કાયદામાં કંઈપણ ભેદભાવપૂર્ણ ન હતું જે તેમને વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ કરવાની મંજૂરી આપે છે જે તેમને ત્યારે લાગુ પડતી હતી જ્યારે તેમની સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી.

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન: કેસ નં. ૨૦/ ૧૯૫૦ અને ૨૧/ ૧૯૫૦

સ્પેશિયલ કેસ નં. ૨/૧૯૪૯ અને ૩/૧૯૪૯ માં અમદાવાદના સ્પેશિયલ જજની કોર્ટના ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના ચુકાદામાંથી ઉદ્ભવતા કન્ફર્મેશન કેસ નં. ૪/ ૧૯૫૦ અને ક્રિમિનલ અપીલ્સ નં. ૧૯૦/ ૧૯૫૦ અને ૧૯૯/ ૧૯૫૦ માં બોમ્બેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેયર (દીક્ષિત અને શાહ, ન્યાયમૂર્તિઓ) ના ૧૯મી મે, ૧૯૫૦ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) હેઠળ અપીલ.

અપીલકર્તાઓ માટે એન. સી. ચેટર્જી અને રામ લાલ આનંદ (તેમની સાથે હરદયાળ હાર્ડી અને એસ. એલ. છિબ્બર).

સામાવાળા માટે એમ. સી. સેતલવાડ, એટર્ની-જનરલ ઓફ ઇન્ડિયા (તેમની સાથે જી. એન. જોશી).

દરમિયાનગીરી કરનાર માટે એ. એ. પીરભોય અને જે. બી. દાદાયાનજી.

૨૦/૦૫/૧૯૫૨. મહેર ચંદ મહાજન, મુખર્જી, દાસ અને ચંદ્રશેખર ઐયર, ન્યાયમૂર્તિઓનો ચુકાદો દાસ ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યો. પતંજલિ શાસ્ત્રી સી.જે. એ અલગથી અસંમત ચુકાદો આપ્યો.

પતંજલિ શાસ્ત્રી સી.જે.- મને ખેદ છે કે હું મારા વિદ્વાન ભાઈ દાસ ન્યાયમૂર્તિના તર્ક અને નિષ્કર્ષ સાથે સંમત થવા માટે અસમર્થ છું, જેમનો ચુકાદો

વાંચવાનો મને લાભ મળ્યો છે.

અપીલકર્તાઓને અમદાવાદના સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, આર્મ્સ એક્ટ અને બોમ્બે પોલીસ એક્ટ હેઠળ હત્યા અને અન્ય ગુનાઓના આરોપમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને તેમને મૃત્યુદંડ અને વિવિધ મુદતની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. સ્પેશિયલ જજની નિમણૂક બોમ્બે સિક્યોરિટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭, (જેને હવે પછી વિવાદિત કાયદો તરીકે ઓળખવામાં આવશે) હેઠળ જારી કરાયેલ જાહેરનામા દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને ૬ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૪૮ ના રોજ, રાજ્ય સરકારે, વિવાદિત કાયદાની કલમ ૧૨ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, સ્પેશિયલ જજને સેન્ટ્રલ બેંક રોબરી કેસ તરીકે ઓળખાતા કેસમાં સંડોવાયેલા અપીલકર્તાઓના કેસની ટ્રાયલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. ૧૩મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા, જેમાં કોઈ પણ પ્રકારની પ્રાથમિક તપાસ અને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કમિટલ (સોંપણી) કરવામાં આવી ન હતી જેને વિવાદિત કાયદા દ્વારા દૂર કરવામાં આવી હતી, અને ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પહેલાં, જ્યારે બંધારણ અમલમાં આવ્યું ત્યારે ફરિયાદ પક્ષના સત્તર સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. કાર્યવાહી ચાલુ રહી, અને કુલ સાઠ સાક્ષીઓની તપાસ કર્યા પછી, ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના રોજ અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા.

હાલના અપીલકર્તાઓ દ્વારા હાઈકોર્ટમાં અલગ-અલગ અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેણે, જોકે, દરેક કિસ્સામાં દોષસિદ્ધિ અને સજાને સમર્થન આપ્યું

હતું. એવો વાંધો કે ટ્રાયલ ગેરકાયદેસર હતી કારણ કે વિવાદિત કાયદો બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે વાંચતા અનુચ્છેદ ૧૩ (૧) હેઠળ રદબાતલ હતો; તેને એ આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો કે

તે જોગવાઈઓ પૂર્વવર્તી અસર ધરાવતી નથી અને સ્પેશિયલ જજની કોર્ટમાં પહેલાથી જ શરૂ થયેલી કાર્યવાહીને અસર કરતી નથી. વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ તેમની પોતાની અદાલતની સ્પેશિયલ બેન્ચના ઇન રે કેશવ માધવ મેનન(૧) માં આપેલા નિર્ણયને અનુસર્યો, જેને પાછળથી આ કોર્ટ દ્વારા [૧૯૫૧] એસ.સી.આર. ૨૨૮ માં સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે.

અપીલકર્તાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે આધાર રાખવામાં આવેલ નિર્ણય અલગ પાડી શકાય તેવો છે અને વર્તમાન કેસ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. અનવર અલી સરકાર(૨) માં આ કોર્ટના નિર્ણય દ્વારા સંચાલિત થાય છે જે એવી અસર ધરાવે છે કે બંગાળ એક્ટની કલમ ૫ (જે વિવાદિત કાયદાની કલમ ૧૨ સમાન છે) ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ છે, જોકે તે રાજ્ય સરકારને વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા "કેસો" ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપે છે. તદનુસાર, એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે સ્પેશિયલ જજ પાસે વિવાદિત કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત વિશેષ પ્રક્રિયા લાગુ કરીને અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ ચલાવવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.

જોકે, એ માની લઈએ કે વિવાદિત કાયદાની કલમ ૧૨, અનવર અલી સરકારના કેસ(૨) ના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં સુધી તે રાજ્ય સરકારને

ટ્રાયલ માટે સ્પેશિયલ જજને વ્યક્તિગત કેસ મોકલવાની સત્તા આપે છે ત્યાં સુધી તેને ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ માનવી જોઈએ, તો પણ મને એવું લાગતું નથી કે અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ, જે સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ કાયદેસર રીતે શરૂ થઈ હતી જેમને કેસ ચલાવવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી, તે બંધારણ પાછળથી અમલમાં આવવાથી દૂષિત થઈ ગઈ છે. એ નોંધવું જોઈએ કે પશ્ચિમ બંગાળનો કેસ(૨) એ આધાર પર લડવામાં આવ્યો હતો કે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૪ તેની શરૂઆતથી જ કાર્યવાહી પર લાગુ થતો હતો, જોકે તે કેસમાં કેટલાક આરોપીઓની ટ્રાયલનો નિર્દેશ આપતું જાહેરનામું બંધારણના અમલના આગલા દિવસે જારી કરવામાં આવ્યું હતું. અહીં પરિસ્થિતિ અલગ છે. અપીલકર્તાનો કેસ કસ્ટી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૯ ના રોજની સૂચના દ્વારા સ્પેશિયલ જજને ટ્રાયલ માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો અને ન્યાયાધીશે તેની નોંધ લીધી, આરોપો ઘડ્યા અને રકમીના રોજ બંધારણની શરૂઆત પહેલાં નોંધપાત્ર હદ સુધી ટ્રાયલ આગળ ધપાવી.

(૧) [૧૯૫૦] ૫૨ બોમ્બે એલ.આર. ૫૪૦.

(૨) [૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૨૮૪.

જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦. તેથી, તે બિંદુ સુધી અપીલકર્તાઓના અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન થવાનો કોઈ પ્રશ્ન ન હોઈ શકે, કારણ કે આ કોર્ટે કેશવન માધવ મેનનના કેસ(૧) માં ઠેરવ્યું છે કે મૂળભૂત અધિકારોને લગતી બંધારણની જોગવાઈઓ કોઈ પૂર્વવર્તી અસર ધરાવતી નથી અને બંધારણ

અમલમાં આવતા પહેલા શરૂ થયેલી ફોજદારી કાર્યવાહીને અસર કરતી નથી.

૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ અને તે પછી, અપીલકર્તાઓને, કાયદાના સમાન રક્ષણનો અધિકાર કોઈ શંકા વિના હતો; પરંતુ, જેમ કે વારંવાર દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તે અધિકારનો અર્થ માત્ર એટલો જ છે કે રાજ્ય, કારોબારી અને વિધાનસભા સહિત, સમાન પરિસ્થિતિમાં તમામ વ્યક્તિઓને ભેદભાવ વિના સમાન કાયદો, મૂળભૂત અને પ્રક્રિયાત્મક, લાગુ કરવો જોઈએ. એવું કહેવામાં આવે છે કે બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી જે વ્યક્તિઓ સમાન ગુનાઓ કરે છે જેના માટે અપીલકર્તાઓ પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેઓ, અનવર અલી સરકારના કેસ(૨) મુજબ, વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ માટે જવાબદાર રહેશે નહીં અને, જો એમ હોય તો, અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ પણ, ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી આવી પ્રક્રિયા હેઠળ સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ચાલુ રાખી શકાય નહીં, કારણ કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ ટ્રાયલની સામાન્ય પ્રક્રિયામાંથી જે વિચલનો તેમની ટ્રાયલના બાકીના સમયગાળા દરમિયાન અપીલકર્તાઓને લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા, જે અમુક બાબતોમાં તેમના માટે ગેરફાયદાકારક હોવાથી, તેમની સામે ભેદભાવ સામેલ હતો. તેથી, એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી આવી ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયાનો સતત ઉપયોગ કરવાથી ટ્રાયલ અને તેના પરિણામે મળેલી દોષસિદ્ધિ ગેરફાયદેસર બની ગઈ. હું સંમત થવામાં અસમર્થ છું. પ્રથમ સ્થાને, જેમ કે અગાઉ દર્શાવ્યું છે, કાયદાઓનું સમાન રક્ષણ સમાન પરિસ્થિતિમાં

અને સમાન સંજોગોમાં સમાન કાયદો તેમને લાગુ કરવો જોઈએ તેવો દાવો કરતી વ્યક્તિઓને અનુમાનિત કરે છે. શું એવું કહી શકાય કે અપીલકર્તાઓ, જેમની સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કાયદેસર રીતે શરૂ થઈ હતી અને બંધારણની શરૂઆતમાં પેઝિંડગ હતી, તેઓ એવી વ્યક્તિઓની સમાન સ્થિતિમાં હતા જેમણે બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી સમાન ગુનાઓ કર્યા હતા

(૧) [૧૯૫૧] એસ.સી.આર. ૨૨૮.

(૨) [૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૨૮૪.

મને એવું લાગે છે કે બંને કિસ્સાઓમાં પરિસ્થિતિ અને સંજોગો અલગ-અલગ છે અને માત્ર વિશેષ પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ ચાલુ રાખવાના કારણે ભેદભાવપૂર્ણ વર્તનની કોઈપણ ફરિયાદ ટકી શકે નહીં, ભલે એવું માની લઈએ કે ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ અને ત્યારપછી ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળની સામાન્ય પ્રક્રિયા અપીલકર્તાઓને લાગુ થઈ ગઈ હતી.

જોકે, આવી ધારણા પ્રશ્નાર્થ હોવાનું જણાય છે. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧, પેટા-કલમ (૨), એવો કાયદો બનાવે છે કે "અહીં સમાવિષ્ટ કંઈપણ.....તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ વિશેષ અધિકારક્ષેત્ર અથવા સત્તા અથવા પ્રક્રિયાના કોઈપણ વિશિષ્ટ સ્વરૂપને અસર કરશે નહીં....." વિવાદિત કાયદા દ્વારા સ્પેશિયલ જજને આપવામાં આવેલું અધિકારક્ષેત્ર, જે, અગાઉ દર્શાવ્યા મુજબ, ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ સુધી સંપૂર્ણપણે માન્ય અને સંપૂર્ણપણે કાર્યરત હતું, તે અપ્રભાવિત રહ્યું

અને કોડ દ્વારા નિર્ધારિત સામાન્ય પ્રક્રિયાને અપીલકર્તાઓને લાગુ કરવાનું બાકાત રાખવામાં આવ્યું. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ, અપીલકર્તાઓ એવો દાવો કરવાની સ્થિતિમાં હતા કે તેઓ તે તારીખ પછી સમાન ગુનાઓ કરનારા અથવા તે તારીખ પહેલાં ગુનાઓ કરનારા કે જેમને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો, તેઓની જેમ સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ ચલાવવા માટે હકદાર હતા. એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧ (૨) વિશેષ અધિકારક્ષેત્ર આપતા અથવા પ્રક્રિયાના વિશેષ સ્વરૂપને નિર્ધારિત કરતા માન્ય કાયદાની પૂર્વધારણા કરે છે અને, કારણ કે વિશેષ પ્રક્રિયાના તે ભાગો કે જે રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલમાં લાગુ થઈ શક્યા હોત તે અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે વાંચવામાં આવતા અનુચ્છેદ ૧૩ (૧) હેઠળ રદબાતલ છે, કોડની કલમ ૧ (૨) અપીલકર્તાઓને સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ ચલાવવામાં અવરોધ બની શકે નહીં. મને લાગે છે કે આ દલીલ પ્રશ્ન ઊભો કરે છે. તે ધારે છે કે રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલમાં જે હદે તેને લાગુ કરી શકાયું હોત તે હદે વિશેષ પ્રક્રિયા ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ છે. પરંતુ આ ધારણા માન્ય ગણાશે નહીં જ્યાં સુધી અપીલકર્તાઓ ટ્રાયલ ન કરી શકે. રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ, જે કિસ્સામાં તેઓ એકલા જ કહેશે કે "અમને કોડ હેઠળ શા માટે અજમાવવામાં આવતા નથી; શા માટે ભેદભાવ?" પરંતુ, કોડની કલમ ૧(૨) ને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાન્ય પ્રક્રિયા ત્યારે જ લાગુ થશે જો વિશેષ પ્રક્રિયાને ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ તરીકે બાકાત

રાખવામાં આવે. આ રીતે દલીલ વર્તુળમાં ફરે છે.

ફરીથી, એ જોવું મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તાઓના કેસ પર કાયદેસર રીતે બનાવેલા અને ઉપયોગમાં લેવાયેલા સ્પેશિયલ જજના અધિકારક્ષેત્રને રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ અને તે પછી ચાલુ રાખવાનું કયા સિદ્ધાંત પર બંધ થઈ શકે. અપીલકર્તાઓની દલીલ મુજબ, વિવાદિત કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત વિશેષ પ્રક્રિયા રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી ભેદભાવપૂર્ણ અને રદબાતલ બની ગઈ હતી, અને તેથી, તેમની ટ્રાયલના જે ભાગ બાકી હતો તેને લાગુ પડતી ન હતી. પરંતુ, શું આ સંજોગો સ્પેશિયલ જજની તેમના કેસની ટ્રાયલ કરવાની ક્ષમતાને અસર કરી શકે છે જેની તેણે કાયદેસર રીતે નોંધ લીધી હતી? કેશોરામ પોદ્ધાર વિ. નંદો લાલ મલ્લિક(૧) માં પ્રિવી કાઉન્સિલની જ્યુડિશિયલ કમિટીએ ઠેરવ્યું હતું કે ૩૧મી માર્ચ, ૧૯૨૪ પછી અમુક ભાડા મૂલ્યથી વધુની મિલકતો પર ભાડા નિયંત્રણ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રની સમાપ્તિએ આવી સમાપ્તિ પછી કોઈ કેસ સાથે વ્યવહાર કરવાની તેની સત્તાને અસર કરી નથી જો તે કેસ જ્યારે દાખલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તેના અધિકારક્ષેત્રમાં હતો અને આવી સમાપ્તિ પહેલાના સમયગાળા સાથે સંબંધિત હતો. તેમના લોર્ડશિપ્સે અવલોકન કર્યું: "જ્યારે પક્ષકારો તેના હેઠળ આગળ વધવાનું શરૂ કરે છે ત્યારે અધિનિયમ લાગુ થાય છે. આ પ્રસ્તુત કેસમાં માર્ચ ૧૯૨૪ પહેલાં કરવામાં આવ્યું હતું. બાકીનું ફક્ત એપ્લિકેશનનું (અરજીનું) કાર્ય છે". મને લાગે છે કે અહીંની પરિસ્થિતિ ખૂબ જ સમાન છે. રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પહેલાં જ્યારે ટ્રાયલ શરૂ થઈ ત્યારે

સ્પેશિયલ જજ અપીલકર્તાઓના કેસની ટ્રાયલ કરવા સક્ષમ હતા, અને વિવાદિત કાયદો આ કેસમાં કાયદેસર રીતે લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો. બાકીનું ફક્ત વિવાદિત કાયદાની એપ્લિકેશનનું (અરજીનું) કાર્ય હતું. મને એ જોવામાં મુશ્કેલી પડે છે કે સ્પેશિયલ જજની આ કેસની ટ્રાયલ કરવાની ક્ષમતા રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી કેમ બંધ થવી જોઈએ, ૩૧મી માર્ચ, ૧૯૨૪ પછી કોઈ પેટિંગ બાબત સાથે વ્યવહાર કરવા માટે રેન્ટ કંટ્રોલ ટ્રિબ્યુનલની ક્ષમતા કરતાં વધુ, જ્યારે તેનું અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત હતું.

(૧) [૧૯૨૭] ૫૪ આઈ.એ. ૧૫૨.

જો, પછી, અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ ચાલુ રાખવા માટે સ્પેશિયલ જજનું અધિકારક્ષેત્ર બંધારણના આગમનથી અપ્રભાવિત રહ્યું, તો અંડર-ટ્રાયલ કેદીઓના સમાન રક્ષણના દાવાઓને અમલમાં મૂકવા માટે ન્યાયાધીશ માટે રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ થી પેટિંગ ટ્રાયલ્સને અલગ પ્રક્રિયામાં બદલવી અવ્યવહારુ હશે. વિવાદિત કાયદો, ઉદાહરણ તરીકે, એવો કાયદો બનાવે છે કે "કોડમાં કંઈ પણ હોવા છતાં સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ ગુનાઓની ટ્રાયલ જ્યુરી દ્વારા અથવા એસેસર્સની મદદથી થશે નહીં" (કલમ ૨૦). ટ્રાયલ અત્યાર સુધી જ્યુરી અથવા એસેસર્સ વિના યોજવામાં આવી હોવાથી, રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી તેમને જ્યુરી સાથે અથવા એસેસર્સની મદદથી ચાલુ રાખવી દેખીતી રીતે અશક્ય હશે, જ્યાં સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ આવી ટ્રાયલ આ રીતે હાથ ધરવામાં આવવી જરૂરી છે. ફરીથી, વિવાદિત કાયદો જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પણ કેસને

કોઈ પણ સ્પેશિયલ જજ પાસેથી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે નહીં, જે સ્પેશિયલ જજના વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્રનું અને તેમના માટે નિર્ધારિત કાર્યવાહીની વિશેષ રીતનું આવશ્યક પરિણામ છે. જો કોડની કલમ ૫૨૬ હેઠળ ટ્રાન્સફરનો અધિકાર રફમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ ટ્રાયલમાંથી પસાર થઈ રહેલી વ્યક્તિઓને મળવાપાત્ર તરીકે સ્વીકારવામાં આવે, તો સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલની યોજના તૂટી શકે છે. કોર્ટ માટે ખુલા વૈકલ્પિક માર્ગો, તેથી, કાં તો એવું માનવું હોય કે અનુચ્છેદ ૧૩ (૧), અનુચ્છેદ ૧૪ સાથે વાંચતા, પ્રક્રિયાગત બાબતોના સંબંધમાં પણ પેનિડિંગ ટ્રાયલ્સને અસર કરતું નથી કારણ કે કેશવન માધવ મેનનના કેસ(૧) માં બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા મૂળભૂત અધિકારો અને જવાબદારીઓના સંબંધમાં આવી ટ્રાયલ્સને અસર કરતું નથી તેવું માનવામાં આવ્યું છે, અથવા તે નિર્ણય પર પાછા જવું અને બંધારણની તે જોગવાઈઓને પૂર્વવર્તી અસર આપવી. મારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સિદ્ધાંત વર્તમાન કેસને સંચાલિત કરવો જોઈએ. તે સિદ્ધાંત આ રીતે જણાવવામાં આવ્યો છે: "અનુચ્છેદ ૧૩ (૧) ને અસંગત કાયદાઓની સંપૂર્ણ કામગીરીને ભૂંસી નાખવા અથવા તેમને કાયદા-પુસ્તકમાંથી સંપૂર્ણપણે ભૂંસી નાખવા તરીકે વાંચી શકાતો નથી, કારણ કે આપું કરવાથી તેમને પૂર્વવર્તી અસર મળશે જે, અમે કહ્યું છે તેમ, તેમની પાસે નથી. આવા કાયદાઓ અગાઉના તમામ વ્યવહારો માટે અને તમામ અમલ માટે અસ્તિત્વમાં છે

(૧) [૧૯૫૧] એસ.સી.આર. ૨૨૮.

બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા અધિકારો અને જવાબદારીઓ". (ઈટાલિક્સ મારા છે). ખરેખર, છેલ્લા કેટલાક શબ્દો વર્તમાન કેસને આવરી લેવા માટે યોગ્ય છે, જોકે, તે નિર્ણયના પક્ષકાર તરીકે, હું સમજું છું કે અમારા મનમાં અત્યારે અમારી સમક્ષ જે કેસ છે તેવો જ કોઈ કેસ નહોતો. પરંતુ, એ ચાદ રાખવું સારું છે કે અતિ-સૂક્ષ્મ ભેદભાવ કેટલીકવાર અણધારી જાળ તરફ દોરી જાય છે.

અગાઉની ચર્ચામાં મેં ધારી લીધું છે કે સામાન્ય પ્રક્રિયામાંથી જે વિચલનો રૂઢી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલના બાકીના સમયગાળા માટે લાગુ પડતા હતા, તે તેમના માટે એટલા ભૌતિક રીતે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત હતા કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ના અર્થમાં કાયદાના સમાન રક્ષણના ઇનકાર સમાન હતા. જોકે, મને કોઈ પણ રીતે સંતોષ નથી કે આ સ્થિતિ છે. આ વિચલનોમાંનું એક પુરાવા રેકૉર્ડ કરવા સંબંધિત છે. સ્પેશિયલ જજ માત્ર તપાસાયેલા દરેક સાક્ષીના પુરાવાના સારાંશનો મેમોરેન્ડમ જ રેકૉર્ડ કરવા સક્ષમ છે, જ્યારે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડમાં પુરાવા સંપૂર્ણ રીતે રેકૉર્ડ કરવા જરૂરી છે. બીજું બચાવ પક્ષ માટે સાક્ષીઓને બોલાવવા સાથે સંબંધિત છે, સ્પેશિયલ જજને કોઈ સાક્ષીને બોલાવવાનો ઇનકાર કરવાનો વિવેકાધિકાર આપવામાં આવે છે "જો આરોપીની તપાસ પછી સંતુષ્ટ થાય કે આવા સાક્ષીના પુરાવા મહત્વના રહેશે નહીં" (કલમ ૧૩), જ્યારે કોડની કલમ ૨૫૭ (૧) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને સાક્ષીઓને બોલાવવાનો ઇનકાર કરવાનો વિવેકાધિકાર છે જો તે માને છે કે કોઈપણ સાક્ષીની હાજરી ફરજિયાત કરવા માટે પ્રક્રિયા જારી કરવાની અરજી "પરેશાની અથવા વિલંબના

હેતુ માટે અથવા ન્યાયના હેતુઓને હરાવવા માટે" કરવામાં આવી છે. અને છેલ્લે, વિવાદિત કાયદો પ્રદાન કરે છે કે કોઈ પણ અદાલતને કોઈપણ સ્પેશિયલ જજ (કલમ ૧૮ (૩)) પાસેથી કોઈપણ કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં, જ્યારે કોડની કલમ ૫૨૬ હેઠળ ટ્રાન્સફરને અમુક ચોક્કસ આધારો પર મંજૂરી આપવામાં આવે છે. કોડ હેઠળની પ્રક્રિયામાંથી વધુ મહત્વપૂર્ણ વિચલનો જેમ કે પ્રાથમિક તપાસ અને કમિટલ (સોંપણી) માંથી મુક્તિ અને જ્યુરી અને એસેસર્સને દૂર કરવા જેવા વિચલનો બંધારણ અમલમાં આવે તે પહેલાં જ અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલમાં લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા, અને માન્ય રીતે લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા, અને આવા વિચલનો ટ્રાયલને દૂષિત કરે તેવો કોઈ પ્રશ્ન ઉભો થઈ શકે નહીં. હું અસમર્થ છું. પુરાવાના રેકોર્ડિંગમાં અને સાક્ષીઓને બોલાવવામાં પ્રક્રિયાગત ફેરફારોને એટલા ગંભીર ગણવા કે તે અનુચ્છેદ ૧૪ ના અર્થમાં કાયદાના સમાન રક્ષણના ઇનકાર સમાન હોય. જો અપીલકર્તાઓને ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પછી કોડની સામાન્ય પ્રક્રિયા હેઠળ ટ્રાયલ કરવામાં આવી હોત તો પણ, પુરાવા સંપૂર્ણ રીતે રેકોર્ડ કરવામાં નિષ્ફળતા અને કલમ ૧૩ માં દર્શાવેલ સંજોગોમાં સાક્ષીને બોલાવવાનો ઇનકાર એ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૫૩૭ હેઠળ ઇલાજપાત્ર માત્ર અનિયમિતતા ગણી શકાય. જ્યાં સુધી ટ્રાન્સફરનો સંબંધ છે, તે, અગાઉ દર્શાવ્યા મુજબ, સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ ટ્રાયલની યોજના સાથે બંધબેસતું નથી, અને, જ્યાં સુધી સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલની કોઈપણ સિસ્ટમને અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતી ગણવામાં ન આવે - આ કોર્ટનો કાઠી રાનિંગ રાવત વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર(૧) માંનો નિર્ણય દર્શાવે છે કે યોગ્ય સંજોગોમાં તે

કાયદેસર રીતે સ્થાપિત કરી શકાય છે - ટ્રાન્સફર પરના પ્રતિબંધને અનુચ્છેદ ૧૪ ના અવરોધ હેઠળ આવતો ગણી શકાય નહીં. મેં અન્યત્ર ભાર મૂક્યો છે, અને હું ફરીથી એમ કરું છું, કે જીવનની નક્કર હકીકતો પર સમાનતાની કલમની ખતરનાક રીતે વ્યાપક અને અસ્પષ્ટ ભાષા લાગુ કરતી વખતે, સૈદ્ધાંતિક અભિગમ ટાળવો જોઈએ.

આ કેસના તમામ સંજોગોમાં, હું અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ અને દોષસિદ્ધિને બાજુ પર રાખવા માટે પ્રેરિત અનુભવતો નથી અને હું તે મુજબ અપીલો ફગાવી દઉં છું.

દાસ ન્યાયમૂર્તિ.- આ બે અપીલો બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ (દીક્ષિત અને શાહ ન્યાયમૂર્તિઓ) ના ૧૯મી મે, ૧૯૫૦ ના ચુકાદામાંથી છે, જેમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા બોમ્બે પબ્લિક સિક્યોરિટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭ હેઠળ નિયુક્ત સ્પેશિયલ જજ તરીકે શ્રી એમ. એસ. પાટીલ દ્વારા ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના રોજ કરાયેલા આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલોને ફગાવી દેવામાં આવી છે, જેના દ્વારા તેમણે વિવિધ આરોપો હેઠળ તેમને દોષિત ઠેરવીને મૃત્યુદંડ અને વિવિધ મુદતની કેદની સજા ફટકારી હતી.

ફરિયાદપક્ષનો કેસ ટૂંકમાં નીચે મુજબ છે: ૨૬મી મે, ૧૯૪૯ ની સવારે ૧૦-૩૦ અને ૧૧ ની વચ્ચે અમદાવાદ શહેરમાં બે અપીલકર્તાઓ અન્ય એક સાથીદાર સાથે મળીને સેન્ટ્રલના ડ્રાઈવર અને પટાવાળાને ગોળી મારીને ઈજા પહોંચાડી હતી.

બેંક ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, બેંકની માલિકીની મોટર વાન નં. BY 4388 બળજબરીથી દૂર કરી જેમાં ગાંધી રોડ સ્થિત તેની હેડ ઓફિસથી મસ્કાતી સ્થિત તેની વ્રાન્ય ઓફિસમાં મોટી રકમ લઈ જવામાં આવી રહી હતી. મોટર વાનને પોણા માઈલના અંતરે છોડી દીધા પછી, ત્રણેય બંદૂકધારીઓએ સાઈકલ ચલાવતા કેટલાક લોકોની સાઈકલ બળજબરીથી પડાવી લીધી અને ભાગવાનું ચાલુ રાખ્યું. ભાગવાની પ્રક્રિયામાં, તેઓએ ગોળીબાર કર્યો અને કેટલાક લોકોને ઈજા પહોંચાડી. આખરે, બંને અપીલકર્તાઓની પોલીસ દ્વારા ધરપકડ કરવામાં આવી પરંતુ તેમનો સાથીદાર ભાગી છૂટવામાં સફળ રહ્યો. બેંકના ડ્રાઈવર અને પટાવાળા જેઓ ઘાયલ થયા હતા તેઓ તેમની ઈજાઓ સામે ઝૂકી ગયા, એકનું ઘટનાસ્થળે અને બીજાનું બીજા દિવસે હોસ્પિટલમાં મૃત્યુ થયું.

તપાસ બાદ, અમદાવાદ પોલીસે, ૧૯મી જુલાઈ, ૧૯૪૯ ના રોજ, અમદાવાદના સિટી મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ, ૨૬મી મે, ૧૯૪૯ ના રોજ થયેલા વ્યવહાર દરમિયાન આચરવામાં આવેલા અનેક ગુનાઓના સંબંધમાં બંને અપીલકર્તાઓ અને તે સમયના અજાણ્યા ફરાર વ્યક્તિ સામે બે ચાર્જશીટ નં. ૧૮૩ અને ૧૮૩-એ રજૂ કરી. ચાર્જશીટ નં. ૧૮૩ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૪ સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ ૩૯૪, ૩૯૭, ૩૦૨, ૩૦૭, આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ (ઈ) અને બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ એક્ટની કલમ ૬૮ (૧) હેઠળના ગુનાઓના સંબંધમાં હતી. ચાર્જશીટ નં. ૧૮૩-એ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૪ સાથે

વાંચવામાં આવતી કલમ ૩૦૭, ૩૯૨, આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૧૯(ઈ) અને બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ એક્ટની કલમ ૬૮(૧) હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓના સંબંધમાં હતી. આ દરેક ચાર્જશીટમાં એ અસરની નોંધ જોડવામાં આવી હતી કે જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક, અમદાવાદ શહેર, અમદાવાદના ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટને વિનંતી કરી હતી કે આ કેસોની સુનાવણી માટે સ્પેશિયલ કોર્ટની રચના માટે બોમ્બે સરકારને વિનંતી કરે અને જ્યારે આવી કોઈ કોર્ટની રચના થાય ત્યારે ઉક્ત ચાર્જશીટ્સ સ્પેશિયલ કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરી શકાય. આ નોંધને ધ્યાનમાં રાખીને સિટી મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ તપાસ હાથ ધરી ન હતી પરંતુ માત્ર અપીલકર્તાઓને રિમાન્ડ પર લીધા હતા.

૬ઠ્ઠી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૯ ના રોજની સૂચના દ્વારા, બોમ્બે સરકારે બોમ્બે પબ્લિક સિક્યોરિટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૧૦ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને

અમદાવાદ જિલ્લા માટે ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રની એક સ્પેશિયલ કોર્ટની રચના કરી અને તે કાયદાની કલમ ૧૧ હેઠળ સ્પેશિયલ કોર્ટના પ્રમુખ તરીકે શ્રી એમ. એસ. પાટીલ, ડિસ્ટ્રિક્ટ અને સેશન્સ જજ, અમદાવાદની નિમણૂક સ્પેશિયલ જજ તરીકે કરી. તે જ તારીખે કરાયેલ અન્ય નોટિફિકેશન (સૂચના) દ્વારા, બોમ્બે સરકારે કાયદાની કલમ ૧૨ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને સ્પેશિયલ જજને બે ચોક્કસ કેસોની ટ્રાયલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો, એટલે કે, પોસ્ટલ વેન ધાડ કેસ જેમાં ૯ આરોપીઓ હતા અને સેન્ટ્રલ

બેંક રોબરી વિથ મર્ડર કેસ જેમાં અમારી સમક્ષના બે અપીલકર્તાઓ બે ચાર્જશીટ હેઠળ આરોપી હતા. ઉપરોક્ત નોટિફિકેશનને ધ્યાનમાં રાખીને સિટી મેજિસ્ટ્રેટ, અમદાવાદે, અપીલકર્તાઓ સામેના બે કેસો સ્પેશિયલ જજની કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કર્યા અને તે ૧૯૪૯ ના કેસ નં. ૨ અને ૩ તરીકે ક્રમાંકિત થયા. ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૧૯૪૯ ના રોજ, બોમ્બે સરકારે નિર્દેશ આપ્યો કે અપીલકર્તાઓની ટ્રાયલ સ્પેશિયલ જજ દ્વારા અમદાવાદ મધ્યસ્થ જેલમાં યોજવામાં આવે. કોઈ કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કમિટલ (સોંપણી) નો કોઈ આદેશ ન હતો કે સ્પેશિયલ જજ દ્વારા કોઈ પ્રાથમિક તપાસ કરવામાં આવી ન હતી.

૧૩મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ, સ્પેશિયલ જજે સંયુક્ત ટ્રાયલ યોજવાના હેતુથી અપીલકર્તાઓ સામેના બંને કેસોને એકસાથે ભેળવી દીધા. તે જ દિવસે તેમણે પાંચ અલગ-અલગ આરોપો ઘડ્યા, એટલે કે, ઈન્ડિયન પીનલ કોડની વિવિધ કલમો હેઠળ ચાર અને ઈન્ડિયન આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ (ઈ) અને બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ એક્ટની કલમ ૬૮ (૧) હેઠળ એક. ૧૯મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ, પ્રથમ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી અને ૨૫મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ સુધીમાં, સત્તર ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી. ૨૬મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ બંધારણ અમલમાં આવ્યું. ત્યારપછી સુનાવણી આગળ વધી અને ૮મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ છેલ્લા સાક્ષીની જુબાની નોંધવામાં આવી. કુલ ૬૨ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી. બંને અપીલકર્તાઓની ૧૦મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ ક્રિમિનલ

પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૪૨ હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી. એક હસ્તાક્ષર નિષ્ણાતની ૧૩મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ કોર્ટના સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી, અને બીજા દિવસે ફરિયાદ પક્ષ માટે દલીલો શરૂ થઈ હતી. ૨૩મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ બચાવ પક્ષ માટે દલીલો સાંભળ્યા બાદ, સ્પેશિયલ જજે ૧૩મી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના રોજ તેમનો ચુકાદો આપ્યો. તેમના તારણો અનુસાર બંને અપીલકર્તાઓએ કાયદાની વિવિધ શિક્ષાત્મક જોગવાઈઓ હેઠળ સજાપાત્ર અગિયાર અલગ-અલગ ગુનાઓ આચર્યા હતા, જે તેમના દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમણે બંને અપીલકર્તાઓને ઉક્ત અગિયાર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા અને તે બંનેને ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨/૩૪ હેઠળ મૃત્યુદંડ અને ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૭/૩૪ હેઠળ આજીવન કેદની સજા ફટકારી, અને ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, આર્મ્સ એક્ટ અને બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ એક્ટની અન્ય વિવિધ કલમો હેઠળ વિવિધ મુદતની કેદની સજા ફટકારી. મૃત્યુદંડ, અલબત્ત, હાઈકોર્ટની પુષ્ટિને આધીન હતી.

બંને અપીલકર્તાઓએ બોમ્બે હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરી. મૃત્યુદંડની પુષ્ટિ માટેના સંદર્ભ સાથે અપીલોની સુનાવણી દીક્ષિત અને શાહ ન્યાયમૂર્તિઓ દ્વારા એકસાથે કરવામાં આવી હતી, જેમણે ૧૯મી મે, ૧૯૫૦ ના તેમના ચુકાદાઓ દ્વારા અપીલો ફગાવી દીધી અને મૃત્યુદંડની પુષ્ટિ કરી. અપીલકર્તાઓએ આ કોર્ટમાં અપીલ કરવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) અને ૧૩૪ (૧) (સી) હેઠળ પ્રમાણપત્રો માટે હાઈકોર્ટમાં અરજી કરી. હાઈકોર્ટ

(ભગવતી અને દીક્ષિત ન્યાયમૂર્તિઓ), જોકે, અપીલકર્તાઓને માત્ર અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) હેઠળ પ્રમાણપત્ર આપ્યું પરંતુ અનુચ્છેદ ૧૩૪ (૧) (સી) હેઠળ કોઈ પ્રમાણપત્ર આપવાનો ઇનકાર કર્યો. અપીલકર્તાઓએ ત્યારબાદ અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) હેઠળના પ્રમાણપત્રને અનુસરીને વર્તમાન અપીલો દાખલ કરી. અમારી સમક્ષ અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૩) હેઠળ એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં વધારાના આધાર તરીકે વિનંતી કરવાની પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી કે આરોપોના મિસજોઈન્ડર (ખોટી રીતે ભેગા કરવા) ના કારણે ટ્રાયલ દૂષિત થઈ હતી. હાઈકોર્ટ સમક્ષ આવો કોઈ આધાર વાસ્તવમાં રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને કારણ કે આ કોર્ટે આ તબક્કે અપીલકર્તાઓને નવો મુદ્દો ઉઠાવવાની મંજૂરી આપવી યોગ્ય ન સમજી તેથી તેણે તે અરજી નામંજૂર કરી. તદનુસાર આ અપીલો હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર એ આધાર પર હુમલો કરવા પૂરતી મર્યાદિત હોવી જોઈએ કે બંધારણના અર્થઘટન અંગેના કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ખોટી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે.

બંધારણના અર્થઘટન અંગેનો એકમાત્ર મહત્વનો કાનૂની પ્રશ્ન જે અમારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭, અથવા, કોઈપણ રીતે, તે કાયદાની કલમ ૧૨ નો તે ભાગ જે રાજ્ય સરકારને તે કાયદા હેઠળ નિયુક્ત સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ચોક્કસ "કેસો" ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા કાયદાના સમાન રક્ષણનો ભંગ કરે છે અને ધ

સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. અનવર અલી સરકાર(૧) અને કાઠી રાનિંગ રાવત વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર(૨) ના કેસોમાં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંત પર અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ છે. પ્રશ્નમાં રહેલા મુદ્દાને સમજવા માટે, વિવાદિત કાયદાની જોગવાઈઓ પર થોડી વિગતવાર વિચારણા કરવી જરૂરી છે.

આ કાયદો ૨૩મી માર્ચ, ૧૯૪૭ ના રોજ અમલમાં આવ્યો. તે સમયે તેનું શીર્ષક "બોમ્બે પ્રાંતમાં જાહેર સલામતી, જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી અને શાંતિની જાળવણીને લગતા કાયદાને એકીકૃત કરવા અને તેમાં સુધારો કરવા માટેનો કાયદો" હતું. પ્રસ્તાવનામાં તે વિવિધ બાબતોને લગતા કાયદાને એકીકૃત કરવા અને તેમાં સુધારો કરવાની યોગ્યતાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. કલમ ૨ (૩) મુજબ આ કાયદો ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેવાનો હતો. ૧૯૫૦ ના બોમ્બે એક્ટ I દ્વારા કાયદામાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય બાબતોની સાથે સાથે, કાયદાના લાંબા શીર્ષક અને પ્રસ્તાવનામાં આવતા "બોમ્બે પ્રાંતમાં જાહેર સલામતી, જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી અને શાંતિની જાળવણી" શબ્દોને બદલે "રાજ્યની સુરક્ષા, જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી અને બોમ્બે રાજ્યમાં સમુદાય માટે આવશ્યક પુરવઠા અને સેવાઓની જાળવણી" શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા હતા. કલમ ૨ (૩) માં "ત્રણ" શબ્દને બદલે "છ" શબ્દ મૂકવામાં આવ્યો હતો. કાયદાની બાકીની કલમોને વિવિધ શીર્ષકો હેઠળ જૂથબદ્ધ કરવામાં આવી છે. આમ કલમ ૩ (એ૧) થી પંખી ને "હલનચલન વગેરેના નિયંત્રણો" શીર્ષક હેઠળ જૂથબદ્ધ કરવામાં આવી છે. આમાંની કેટલીક કલમો

હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશનું ઉદ્ધંધન એ ગુનો ગણવામાં આવે છે જેના માટે તેમાં જણાવ્યા મુજબ સજા થઈ શકે છે. કલમ ૬ માં તે શીર્ષક હેઠળ "સામૂહિક દંડ" નો વિષય આવે છે. "કેમ્પ વગેરે અને ગણવેશનું નિયંત્રણ" કલમ ૭ અને ૮ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યું છે, જેમાંથી દરેક તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશના ઉદ્ધંધન એક ગુનો નું નિર્માણ કરે છે

(૧) [૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૨૮૪.

(૨) [૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૪૩૫.

કલમ ૯ અમુક કાયદાઓ હેઠળ અમુક ગુનાઓ માટે અન્ય કોઈ સજા ઉપરાંત શારીરિક દંડની (કોરડા મારવાની) સજા તરીકે જોગવાઈ કરે છે કે જેના માટે ગુનેગાર તે કાયદાઓ હેઠળ જવાબદાર હોઈ શકે છે. કલમ ૯એ "પ્રકાશનો વગેરેનું નિયંત્રણ" શીર્ષક હેઠળ અને કલમ ૯બી "ચીજવસ્તુઓ વગેરેનું નિયંત્રણ" શીર્ષક હેઠળ મૂકવામાં આવી છે. આમાંની દરેક કલમો તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશના ઉદ્ધંધનને તેમાં પ્રદાન કર્યા મુજબ સજાપાત્ર ગુનો બનાવે છે. કલમો ૧૦ થી ૨૦ જે "સ્પેશિયલ કોર્ટ્સ" શીર્ષક હેઠળ એકત્રિત કરવામાં આવી છે તે અમારી સમક્ષના મુદ્દા માટે ભૌતિક છે અને તેને કાળજીપૂર્વક નોંધવી પડશે. બાકીની કલમો "પરચુરણ" અને "અધિનિયમોમાં સુધારા" શીર્ષકો હેઠળ દર્શાવેલ છે.

"સ્પેશિયલ કોર્ટ્સ" શીર્ષક હેઠળના કલમોના જૂથ તરફ વળીએ તો, એ નોંધવામાં આવશે કે કલમ ૧૦, પશ્ચિમ બંગાળ (સ્પેશિયલ કોર્ટ્સ) એક્ટ, ૧૯૫૦

ની કલમ ૩ અને સૌરાષ્ટ્ર સ્ટેટ પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૯ ની જેમ, સરકારને અધિકૃત ગેઝેટમાં સૂચના આપીને સૂચનામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વિસ્તાર માટે ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રની સ્પેશિયલ કોર્ટ્સની રચના કરવા અધિકૃત કરે છે. કલમ ૧૧ જે પશ્ચિમ બંગાળ એક્ટની કલમ ૪ અને સૌરાષ્ટ્ર વટહુકમની કલમ ૧૦ ને અનુરૂપ છે તે સરકારને સ્પેશિયલ કોર્ટના પ્રમુખ તરીકે સ્પેશિયલ જજ તરીકે તેમાં ઉદ્દેશિત આવશ્યક લાયકાતો ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિની નિમણૂક કરવાની સત્તા આપે છે. કલમ ૧૨ પશ્ચિમ બંગાળ એક્ટની કલમ ૫ (૧) અને સૌરાષ્ટ્ર વટહુકમની કલમ ૧૧ માં જે શરતોમાં વ્યક્ત કરવામાં આવી છે તે જ શરતોમાં વ્યક્ત કરવામાં આવી છે, એટલે કે:

"સ્પેશિયલ જજ એવા ગુનાઓ અથવા ગુનાઓના વર્ગ અથવા એવા કેસો અથવા કેસોના વર્ગની ટ્રાયલ કરશે જેનો પ્રાંતીય સરકાર લેખિતમાં સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા નિર્દેશ આપે."

એ નોંધવામાં આવશે કે ઉપરોક્ત કલમમાં દર્શાવેલ ગુનાઓ માત્ર આ કાયદા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા ગુનાઓ પૂરતા મર્યાદિત નથી પરંતુ અન્ય કોઈ કાયદા, દા.ત., ઇન્ડિયન પીનલ કોડ હેઠળના ગુનાઓને પણ આવરી લે છે. કલમ ૧૩ આ પ્રમાણે છે:

"૧૩. (૧) સ્પેશિયલ જજ આરોપીને ટ્રાયલ માટે તેમની કોર્ટમાં સોંપ્યા વિના ગુનાઓની નોંધ લઈ શકે છે."

(૨) સ્પેશિયલ જજ સામાન્ય રીતે તપાસવામાં આવતા દરેક સાક્ષીના પુરાવાના સારાંશની માત્ર એક મેમોરેન્ડમ નોંધશે, આરોપીની તપાસ કર્યા પછી સંતુષ્ટ થાય કે આવા સાક્ષીનો પુરાવો મહત્વનો રહેશે નહીં તો કોઈ સાક્ષીને બોલાવવાનો ઇનકાર કરી શકે છે અને કોઈ પણ હેતુ માટે કોઈ પણ ટ્રાયલ મુલતવી રાખવા માટે બંધાયેલા રહેશે નહીં સિવાય કે આવી મુલતવી, તેમના મતે, ન્યાયના હિતમાં જરૂરી હોય.

(૩) પેટા-કલમ (૧) અને (૨) ના કાર્યક્ષેત્રમાં ન આવતી બાબતોમાં, કોડની જોગવાઈઓ, જ્યાં સુધી તે કલમો ૧૦ થી ૨૦ ની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત ન હોય, સ્પેશિયલ જજની કાર્યવાહીને લાગુ પડશે; અને ઉક્ત જોગવાઈઓના હેતુઓ માટે, સ્પેશિયલ જજની કોર્ટને સેશન્સ કોર્ટ ગણવામાં આવશે."

કલમ ૧૪ હેઠળ સ્પેશિયલ જજ તેમના વિવેકાધિકાર મુજબ કોઈ વ્યક્તિ જે કોર્ટમાં હાજર રહેવાની સ્થિતિમાં ન હોય તેના પુરાવા કમિશન પર નોંધવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. અમુક ગુનાઓ માટે કલમ ૧૫ દ્વારા નીચે મુજબ વધારાની સજાઓ પ્રદાન કરવામાં આવી છે:

"ઇન્ડિયન પીનલ કોડમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ હોવા છતાં, જે કોઈ પણ હત્યાના પ્રયાસનો ગુનો કરે છે, તેને ઉક્ત ઇન્ડિયન પીનલ કોડ હેઠળ જવાબદાર હોય તેવી કોઈપણ સજાના બદલે, મૃત્યુદંડની સજા થઈ શકે છે; અને જે કોઈ પણ છરો ભોંકીને સ્વેચ્છાએ ઈજા પહોંચાડવાનો ગુનો

કરે છે, તેને ઉક્ત ઇન્ડિયન પીનલ કોડ હેઠળ જવાબદાર હોય તેવી કોઈપણ સજાના બદલે, મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદની સજા થઈ શકે છે."

કલમ ૧૬ સ્પેશિયલ જજને કાયદા દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ સજા પસાર કરવા માટે અધિકૃત કરે છે અને કલમ ૧૭ દંડની વસૂલાત માટે પ્રક્રિયાનો એક વિશેષ નિયમ નિર્ધારિત કરે છે. કલમ ૧૮ સ્પેશિયલ જજ દ્વારા લેવાયેલી ટ્રાયલ પર દોષિત ઠરેલી વ્યક્તિને સજાની તારીખથી પંદર દિવસની અંદર અપીલ કરવાનો અધિકાર આપે છે અને હાઈકોર્ટને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કરાયેલા કોઈપણ કેસની કાર્યવાહીના રેકૉર્ડ મંગાવવા અને આવા કેસના સંબંધમાં કોડની કલમ ૪૨૩, ૪૨૬ અને ૪૨૮ દ્વારા અપીલ કોર્ટને આપવામાં આવેલી કોઈપણ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા આપે છે.

કલમ ૧૮ ની પેટા-કલમ (૩) આ પ્રમાણે છે:

"કોઈ પણ કોર્ટને કોઈ પણ સ્પેશિયલ જજ પાસેથી કોઈ પણ કેસ ટ્રાન્સફર કરવાનું અથવા સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કરવા યોગ્ય કોઈ પણ વ્યક્તિના સંબંધમાં કોડની કલમ ૪૯૧ હેઠળ કોઈ આદેશ આપવાનું અથવા, અહીં અન્યથા જોગવાઈ કર્યા સિવાય, કોઈ પણ સ્પેશિયલ જજની કાર્યવાહીના સંબંધમાં કોઈ પણ પ્રકારનું અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં."

આમ કેસના ટ્રાન્સફર માટે અરજી કરવાનો અધિકાર અને રિવિઝન

માટે અરજી કરવાનો અધિકાર સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કરવામાં આવતા આરોપીને નકારવામાં આવે છે. કલમ ૧૯ દ્વારા સામાન્ય કાયદો લાગુ કરવામાં આવે છે જ્યાં સુધી તે કલમ ૧૦ થી ૨૦ ની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત ન હોય. કલમ ૨૦ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે :-

"કોડમાં કંઈ પણ હોવા છતાં, સ્પેશિયલ જજ સમક્ષ ગુનાઓની ટ્રાયલ જ્યુરી દ્વારા અથવા એસેસર્સની મદદથી થશે નહીં."

આમ, વધારાની સજા અને શારીરિક દંડની (કોરડા મારવાની) જોગવાઈ કરવા ઉપરાંત, અધિનિયમ કમિટલ (સોંપણી) કાર્યવાહી [કલમ ૧૩ (૧)] ને દૂર કરે છે, સ્પેશિયલ જજને પુરાવાનો માત્ર મેમોરેન્ડમ રેકૉર્ડ કરવાની પરવાનગી આપે છે, તેમને બચાવ પક્ષના સાક્ષીને બોલાવવાનો ઇનકાર કરવાની ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૨૫૭ (૧) દ્વારા કોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તા કરતાં વધુ મોટી સત્તા આપે છે અને આરોપીને ટ્રાન્સફર અથવા રિવિઝન માટે અરજી કરવાના તેના અધિકારથી પણ વંચિત કરે છે. અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને આધીન વ્યક્તિને સામાન્ય કાયદામાંથી આ વિચલનો પૂર્વગ્રહણું કારણ બને છે તે ક્ષણભર પણ નકારી શકાય નહીં. આ કોર્ટે પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિ. અનવર અલી સરકાર (સુપ્રા) અને કાઠી રાનિંગ રાવત વિ. સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય (સુપ્રા) માં પોતાના નિર્ણયો દ્વારા એ સ્વીકાર્યું છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ માત્ર મૂળભૂત કાયદા દ્વારા જ નહીં પરંતુ પ્રક્રિયાના કાયદા દ્વારા પણ ભેદભાવની નિંદા કરે છે અને પશ્ચિમ બંગાળ સ્પેશિયલ કોર્ટ્સ એક્ટ અને સૌરાષ્ટ્ર વટહુકમની અનુરૂપ

જોગવાઈઓ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા કે જેણે સામાન્ય પ્રક્રિયાના કાયદામાંથી સમાન વિચલનો રજૂ કર્યા હતા તે કાયદાના તે ટુકડાઓ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ કરાયેલ વ્યક્તિઓ સામે ભેદભાવ છે અને છેલ્લે કે, કોઈપણ સંજોગોમાં, પશ્ચિમ બંગાળ એક્ટની કલમ ૫ (૧) અને સૌરાષ્ટ્ર વટહુકમની કલમ ૧૧, જે બંને બોમ્બે પબ્લિક સિક્યોરિટી મેઝર્સ એક્ટની કલમ ૧૨ ને અનુરૂપ છે, જ્યાં સુધી તેઓ સરકારને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ચોક્કસ અને વિશેષ "કેસો" ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, તે ગેરબંધારણીય અને રદબાતલ હતી. બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭ દ્વારા સામાન્ય કાયદામાંથી જે વિચલનો લાવવામાં આવ્યા છે તે ધ્યાનમાં લેતા, જે ઉપર નોંધવામાં આવ્યા છે, તર્કની સમાનતા પર, એવું માનવું જ રહ્યું કે કોઈપણ કિસ્સામાં કાયદાની કલમ ૧૨, જ્યાં સુધી તે સરકારને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ચોક્કસ "કેસો" ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, તે પણ ગેરબંધારણીય છે.

બોમ્બે રાજ્ય માટે હાજર રહેલા વિદ્વાન એટર્ની-જનરલ ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ કાનૂની સ્થિતિનો વિવાદ કરતા નથી પરંતુ તેઓ દર્શાવે છે કે ગુના મે, ૧૯૪૯ માં આચરવામાં આવ્યા હતા, કે સ્પેશિયલ કોર્ટની રચના કરવામાં આવી હતી અને સ્પેશિયલ જજની નિમણૂક ઓગસ્ટ, ૧૯૪૯ માં કરવામાં આવી હતી, અને આ "કેસો" ને ઓગસ્ટ, ૧૯૪૯ માં સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, કે સ્પેશિયલ જજે વાસ્તવમાં ૧૩મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦

ના રોજ અપીલકર્તાઓ સામે આરોપો ઘડ્યા હતા, અને બંધારણ અમલમાં આવે તે પહેલાં સત્તર સાક્ષીઓની જુબાની લેવામાં આવી હતી અને જ્યારે બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭, સંપૂર્ણ રીતે માન્ય હતો. તેઓ દલીલ કરે છે, કેશવન માધવ મેનન વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે (૧) માં આ કોર્ટના નિર્ણયના સત્તા પર, કે બંધારણ પૂર્વવર્તી અસર ધરાવતું નથી અને તે બંધારણના આગમન પહેલાં માન્ય હોય તેવા કાયદાઓ હેઠળ પ્રાપ્ત અધિકારો અથવા જવાબદારીઓને અસર કરતું નથી, અને તે કેસમાં બેંચની બહુમતીના ચુકાદાને ટાંકીને, કે "આવા કાયદા તમામ અગાઉના વ્યવહારો માટે અને બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા તમામ અધિકારો અને જવાબદારીઓને લાગુ કરવા માટે અસ્તિત્વમાં છે", તેઓ આગ્રહ રાખે છે કે બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલાં શરૂ થયેલી કાનૂની કાર્યવાહી તેનાથી કોઈ પણ રીતે પ્રભાવિત થતી નથી અને સારી રીતે આગળ વધી શકે છે.

(૧) [૧૯૫૧] એસ.સી.આર. ૨૨૮.

કેશવન માધવ મેનનના કેસમાં, અપીલકર્તા પીપલ્સ પબ્લિશિંગ હાઉસ, લિમિટેડ, બોમ્બેના સેક્રેટરી હતા. સપ્ટેમ્બર, ૧૯૪૯ માં, તેમણે એક ચોપાનિયું પ્રકાશિત કર્યું હોવાનો આક્ષેપ હતો જે, બોમ્બે સરકારના સત્તાવાળાઓના જણાવ્યા મુજબ, ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટ, ૧૯૩૧ ની કલમ ૨ (૬) ના અર્થમાં "ન્યૂઝ શીટ" હતું. ૯મી ડિસેમ્બર, ૧૯૪૯ ના રોજ, તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને કાયદાની કલમ ૧૫ (૧) દ્વારા જરૂરી અધિકાર વિના ચોપાનિયું પ્રકાશિત કરવા બદલ અને તે દ્વારા તે કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ

સજાપાત્ર ગુનો કરવા બદલ બોમ્બેના ચીફ પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં તેમની સામે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. કાર્યવાહી પડતર હતી તે દરમિયાન કચ્છી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ ભારતનું બંધારણ અમલમાં આવ્યું. ૩જી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના રોજ, અરજદારે અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એક લેખિત નિવેદન રજૂ કર્યું જેમાં રજૂઆત કરવામાં આવી કે તે કાયદાની કલમ ૨ (૬) માં આપવામાં આવેલ "ન્યૂઝ શીટ" ની વ્યાખ્યા, અને તેની કલમો ૧૫ અને ૧૮ અનુચ્છેદ ૧૯ (૧) (એ) સાથે અસંગત હતી અને, તે રીતે, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ હતી. ત્યારબાદ ૭મી માર્ચ, ૧૯૫૦ ના રોજ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૮ હેઠળ હાઈકોર્ટમાં એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી. બોમ્બે હાઈકોર્ટે કલમ ૧૫ અને ૧૮ અનુચ્છેદ ૧૯ (૧) (એ) સાથે અસંગત છે કે કેમ તે પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરવાનું બિનજરૂરી માન્યું પરંતુ ઠેરવ્યું કે, ધારી લઈએ કે તેઓ અસંગત હતા, બંધારણની શરૂઆત પહેલા કલમ ૧૮ હેઠળ શરૂ થયેલી કાર્યવાહી છતાં ચાલુ રાખી શકાય. હાઈકોર્ટે એવો મત લીધો કે અનુચ્છેદ ૧૩(૧) માં "રદબાતલ" શબ્દનો ઉપયોગ "રદ કરાયેલ" ના અર્થમાં કરવામાં આવ્યો હતો અને તે પરિણામે તેણે જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૬ ને આકર્ષિત કરી જે અનુચ્છેદ ૩૬૭ દ્વારા બંધારણના અર્થઘટન માટે લાગુ કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે અરજી ફગાવી દીધા પછી અપીલકર્તા બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર મેળવીને આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ પર આવ્યા. આ કોર્ટની બહુમતીએ ઠેરવ્યું કે બંધારણની કોઈ પૂર્વવર્તી અસર નથી પરંતુ તેની કામગીરીમાં સંપૂર્ણપણે ભવિષ્યલક્ષી હતી

અને કારણ કે વર્તમાન કાયદાઓ, જ્યાં સુધી તેઓ મૂળભૂત અધિકારો સાથે અસંગત હતા, માત્ર તેમની અસંગતતાની હદ સુધી રદબાતલ કરવામાં આવ્યા હતા, તેઓ તમામ હેતુઓ માટે રદબાતલ ન હતા પરંતુ મૂળભૂત અધિકારો સાથે સંઘર્ષમાં આવ્યા તે હદ સુધી જ રદબાતલ હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આ કોર્ટની બહુમતીએ ઠેરવ્યું કે જ્યારે બંધારણના અમલ પર અને તે પછી અનુચ્છેદ ૧૩ (૧) ના કારણે કોઈપણ વર્તમાન કાયદાને કોઈપણ મૂળભૂત અધિકારોના ઉપયોગના માર્ગમાં ઊભા રહેવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી, તે અનુચ્છેદને કાનૂન પુસ્તકમાંથી અસંગત કાયદાને સંપૂર્ણપણે ભૂંસી નાખવા અને ભૂતકાળના વ્યવહારો પર તેની સંપૂર્ણ કામગીરીને ભૂંસી નાખવા તરીકે વાંચી શકાય નહીં, કારણ કે આમ કરવાથી તેને પૂર્વવર્તી અસર મળશે જે તેની પાસે નથી. આવા કાયદા, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે, તમામ ભૂતકાળના વ્યવહારો અને બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા અધિકારો અને જવાબદારીઓના અમલીકરણ માટે અસ્તિત્વમાં હતા. મહાજન ન્યાયમૂર્તિના અવલોકનો સમાન અસરના હતા, જેમણે એક અલગ પરંતુ સંમતિ દર્શાવતો ચુકાદો આપ્યો હતો, એટલે કે એક જોગવાઈ કે ચોક્કસ તારીખથી કોઈ અસ્તિત્વમાં રહેલો કાયદો વિરોધાભાસની હદ સુધી રદબાતલ હશે તેની કોઈ પૂર્વવર્તી અસર નથી અને તે આવા કાયદા હેઠળ કરવામાં આવેલી પડતર કાર્યવાહી અથવા લેવાયેલી ક્રિયાઓને અસર કરી શકશે નહીં, અને આવી પરિસ્થિતિમાં બચાવ કલમ દાખલ કરવાની કોઈ જરૂર ન હતી અને તેને ઇન્ટરપ્રિટેશન એક્ટ અથવા જનરલ કલોઝીસ એક્ટમાં સમાવિષ્ટ પ્રકૃતિની કાયદાકીય જોગવાઈની જરૂર ન હતી.

તેમના મતે, તેની કામગીરીમાં પૂર્વવર્તી ન હોવાથી, બંધારણ, તેથી, તે કાયદા હેઠળ પૂર્ણ થયેલા ગુનાઓને સજા કરવા માટે શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને કોઈપણ રીતે અસર કરી શકે નહીં જે તેઓ આચરવામાં આવ્યા હતા તે સમયે અમલમાં હતા. એ નોંધવામાં આવશે કે તે કેસમાં પ્રક્રિયાના સામાન્ય કાયદા અનુસાર કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. ત્યાં માત્ર પ્રશ્ન એ હતો કે શું ઇન્ડિયન પ્રેસ (ઇમર્જન્સી પાવર્સ) એક્ટની જોગવાઈઓના ઉદ્ધંધન માટે શરૂ કરવામાં આવેલી ફોજદારી કાર્યવાહી જે બંધારણની તારીખ પહેલાં પૂર્ણ થયેલ ગુનો હતો તે બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી પણ ચાલુ રાખી શકાય કે જ્યાં પ્રક્રિયામાં કોઈ ફેરફાર સામેલ ન હોય. તે નિર્ણયનું પરિણામ એ છે કે જોકે

જે કૃત્યો બંધારણ પહેલા તે કાયદા હેઠળ ગુનો બનતા હતા તે, જો બંધારણની તારીખ પછી કરવામાં આવે, તો તે ગુનો બનશે નહીં, તેમ છતાં બંધારણની પૂર્વવર્તી અસર ન હોવાથી તેણે બંધારણની તારીખ પહેલાં પૂર્ણ થયેલા ગુનાને ભૂંસી નાખ્યો નથી અને બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી ગુનેગાર સામે કાર્યવાહી થઈ શકે છે. આ અર્થમાં જ કેશવન માધવ મેનનના કેસમાં એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે કાયદો ભૂતકાળના વ્યવહારો માટે અને બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા અધિકારો અથવા ઉદ્ભવેલી જવાબદારીઓ લાગુ કરવા માટે અસ્તિત્વમાં હતો. જો કાયદો અસ્તિત્વમાં ન હોત, તો તેના દ્વારા બનાવવામાં આવેલ ગુનો આપમેળે અદૃશ્ય થઈ જશે અને અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવા ગુનાને સજા આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉભો થઈ શકે નહીં.

તે કેસમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલા કાયદા હેઠળ પ્રાપ્ત થયેલા મૂળભૂત અધિકારો અથવા ઉદ્ભવેલી જવાબદારીઓ સાથે સંબંધિત હતા. અધિકારો અને જવાબદારીઓ કઈ પ્રક્રિયા હેઠળ લાગુ કરવામાં આવશે તે પ્રશ્ન તે કેસમાં વિચારણા માટે આવ્યો ન હતો, કારણ કે સમગ્ર દરમિયાન અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા સમાન હતી, એટલે કે, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા.

પ્રક્રિયાનો કાયદો કાનૂની કાર્યવાહીને તેની શરૂઆતથી તેના અંત સુધી સામાન્ય રીતે નિયંત્રિત કરે છે અને સામાન્ય રીતે સતત પ્રક્રિયા દર્શાવે છે. બોમ્બે પબ્લિક સેફ્ટી મેઝર્સ એક્ટ, ૧૯૪૭, "સ્પેશિયલ કોર્સ" શીર્ષક હેઠળ કલમ ૧૦ થી ૨૦ દ્વારા સ્પેશિયલ જજ દ્વારા "એવા ગુનાઓ અથવા ગુનાઓના વર્ગ અથવા કેસો અથવા કેસોના વર્ગની ટ્રાયલ માટે એક વિશેષ પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે જેનો સરકાર લેખિતમાં સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા નિર્દેશ આપી શકે". સ્પેશિયલ જજ દ્વારા ટ્રાયલ માટે નિર્દેશિત ગુનાઓ અથવા કેસો માત્ર કાયદા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા વિશેષ ગુનાઓ પૂરતા મર્યાદિત હોવા જરૂરી નથી પરંતુ તે કોઈપણ કાયદા હેઠળના કોઈપણ ગુના હોઈ શકે છે અથવા તેનાથી સંબંધિત હોઈ શકે છે, દા.ત., ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, આર્મ્સ એક્ટ અને બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ પોલીસ એક્ટ. એ જોવામાં આવ્યું છે કે વિવાદિત કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત વિશેષ પ્રક્રિયા પ્રક્રિયાના સામાન્ય કાયદામાંથી વિચલનની રચના કરે છે અને, કેટલાક મહત્વપૂર્ણ બાબતોમાં, તેને આધીન વ્યક્તિઓના હિત માટે હાનિકારક છે અને તે

રીતે ભેદભાવપૂર્ણ છે.

કેસ સ્પેશિયલ જજને સોંપ્યા વિના સ્પેશિયલ જજ દ્વારા કેસની નોંધ લેવા સાથે ભેદભાવ સમાપ્ત થતો નથી પરંતુ તે કાર્યવાહીના અનુગામી તબક્કામાં પણ ચાલુ રહે છે જેમાં તેને આધીન વ્યક્તિ, તે અનુગામી તબક્કામાં પણ, તેના પક્ષમાં કે વિરુદ્ધના પુરાવા સંપૂર્ણ રીતે નોંધવાનો લાભ મેળવી શકતો નથી, બચાવમાં તે જે સાક્ષીઓની તપાસ કરવા માંગે છે તે બધા માટે સમન્સ મેળવી શકતો નથી, માત્ર એ જ આધાર પર કે સ્પેશિયલ જજ એવું નથી માનતા કે આવા પુરાવા મહત્વના હશે અને સ્પેશિયલ જજ દ્વારા તેના પ્રત્યે ઘોર પક્ષપાત દર્શાવવામાં આવ્યો હોવા છતાં કેસના ટ્રાન્સક્રિપ્ટ માટે ઉપલી કોર્ટમાં અરજી કરવાના અથવા સ્પેશિયલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશના રિવિઝન માટે અરજી કરવાના તેના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકતો નથી. કારણ કે આ કાયદો બંધારણની તારીખ પહેલા તેની સંપૂર્ણતામાં માન્ય હતો, સ્પેશિયલ જજ સમક્ષની કાર્યવાહીનો તે ભાગ, જે તે તારીખ સુધી, આ વિશેષ પ્રક્રિયા દ્વારા નિયંત્રિત કરવામાં આવ્યો હતો, તેના પર પ્રશ્ન કરી શકાતો નથી, ભલે તે ગમે તેટલો ભેદભાવપૂર્ણ હોય, પરંતુ જો બંધારણની તારીખ પછી ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયા ચાલુ રાખવામાં આવે છે, તો ચોક્કસપણે આરોપી વ્યક્તિ કાયદેસર રીતે પૂછી શકે છે: "પ્રક્રિયાની બાબતમાં આજે મારી સાથે સમાન ગુનાઓના આરોપી અન્ય વ્યક્તિઓ કરતા અલગ વ્યવહાર શા માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે?" મેક્સવેલના ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ સ્ટેચ્યુટ્સ, ૯મી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૨૩૨ માં એવું કહેવામાં આવ્યું

છે :-

"કોઈ પણ વ્યક્તિને પ્રક્રિયાના કોઈપણ માર્ગમાં કોઈ નિહિત અધિકાર નથી. તેને ફક્ત તે સમયે નિર્ધારિત રીતે અથવા તે કોર્ટ માટે જેમાં તે દાવો કરે છે તે રીતે કાર્યવાહી અથવા બચાવ કરવાનો અધિકાર છે, અને, જો સંસદનો કોઈ કાયદો તે પ્રક્રિયાના માર્ગમાં ફેરફાર કરે છે, તો તેને બદલાયેલા માર્ગ મુજબ આગળ વધવા સિવાય બીજો કોઈ અધિકાર નથી."

જો કોઈ વિપરીત વિશેષ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, કોઈપણ વ્યક્તિને પ્રક્રિયામાં કોઈ નિહિત અધિકાર નથી, તો તે એક પરિણામ તરીકે અનુસરવું જોઈએ કે કોઈ વિપરીત વિશેષ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પ્રક્રિયાની બાબતોમાં કોઈને નિહિત જવાબદારી નથી. જો કાનૂન દ્વારા પ્રક્રિયાના કાયદામાં ફેરફાર કરવામાં આવે ત્યારે આ સ્થિતિ હોય, તો જ્યારે ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતો કાયદો બને છે ત્યારે સ્થિતિ કેમ અલગ હોવી જોઈએ.

બંધારણની સમાન રક્ષણ કલમ સાથેની તેની અસંગતતાને કારણે રદબાતલ છે. જોકે બંધારણની તારીખ પહેલાં પ્રાપ્ત થયેલા અથવા ઉપાર્જિત થયેલા મૂળભૂત અધિકારો અને જવાબદારીઓ લાગુ પાડી શકાય તેવા રહે છે, જેમ કે કેશવન માધવ મેનનના કેસમાં ઠેરવવામાં આવ્યું છે, તે તારીખ પછી, કોઈ એવો દાવો કરી શકતો નથી કે તે અધિકારો અથવા જવાબદારીઓ તે ચોક્કસ પ્રક્રિયા હેઠળ લાગુ થવી જોઈએ જોકે તે તારીખથી, તે અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંધધરી

આપવામાં આવેલા કાયદાના સમાન રક્ષણના મૂળભૂત અધિકાર સાથે સંઘર્ષમાં આવી છે.

તેના જવાબમાં એવું કહેવામાં આવે છે કે આ કેસમાં, કાયદામાં, એવો કોઈ ભેદભાવ નથી કે જેને અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા અટકાવવામાં આવતા નુકસાનની મર્યાદામાં કહી શકાય. અપીલકર્તાઓ એવી વ્યક્તિઓ છે કે જેમની "કેસો" બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલા યોગ્ય રીતે ટ્રાયલ માટે સ્પેશિયલ કોર્ટમાં મોકલવામાં આવી હતી અને, તેથી, જો કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા તેમના "કેસો" માં લાગુ કરવાનું ચાલુ રાખવામાં આવે તો તેઓ ફરિયાદ કરી શકતા નથી જોકે આવી પ્રક્રિયા તે તારીખ સુધી સ્પેશિયલ કોર્ટમાં ન મોકલેલા "કેસો" માં લાગુ કરી શકાતી નથી, કારણ કે અપીલકર્તાઓ એવી વ્યક્તિઓની સમાન સ્થિતિમાં હોવાનો દાવો કરી શકતા નથી કે જેમના "કેસો" બંધારણની તારીખ પહેલાં સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો અથવા જેમણે તે તારીખ પછી સમાન ગુનાઓ કર્યા હતા. સંજોગોમાં, અપીલકર્તાઓના "કેસો" માં વિવાદિત કાયદામાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનો સતત ઉપયોગ, એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે, કાયદાની દ્રષ્ટિએ ભેદભાવ સમાન નથી અને, તેથી, બંધારણની સમાન રક્ષણ કલમના પ્રતિબંધમાં આવતો નથી. અનુચ્છેદ ૧૪ ને આ રીતે માર્ગમાંથી હટાવ્યા પછી, વિવાદિત કાયદામાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયા કાયદામાં તે વ્યક્તિઓ માટે માન્ય રહે છે કે જેમના "કેસો" બંધારણના આગમન પહેલાં તેને આધિન કરવામાં આવ્યા હતા અને જ્યાં સુધી તે વ્યક્તિઓનો સંબંધ છે ત્યાં

સુધી પ્રક્રિયામાં કોઈ ફેરફાર થયો નથી અને, તેથી, તેમના "કેસો" તે પ્રક્રિયા દ્વારા સંચાલિત થવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ. અમે આ દલીલને યોગ્ય તરીકે સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ. તે હવે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે જોકે અનુચ્છેદ ૧૪ વર્ગ કાયદાને પ્રતિબંધિત કરે છે પરંતુ તે કાયદાના હેતુઓ માટે વાજબી વર્ગીકરણને પ્રતિબંધિત કરતું નથી. માં

જો કે, અનુમતિપાત્ર વર્ગીકરણની કસોટી પાસ કરવા માટે, બે શરતો પૂરી કરવી આવશ્યક છે, એટલે કે, (૧) વર્ગીકરણ એવા બુદ્ધિગમ્ય તફાવત પર આધારિત હોવું જોઈએ જે એકસાથે જૂથબદ્ધ વ્યક્તિઓ અથવા વસ્તુઓને જૂથમાંથી બાકાત રાખવામાં આવેલા અન્ય લોકોથી અલગ પાડે છે અને (૨) તે તફાવતનો કાયદા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે તર્કસંગત સંબંધ હોવો જોઈએ. શું જરૂરી છે તે એ છે કે વર્ગીકરણના આધાર અને કાયદાના ઉદ્દેશ્ય વચ્ચે એક જોડાણ હોવું જોઈએ. ઉદાહરણ તરીકે: કોન્ટ્રાક્ટ એક્ટની કલમ ૧૧ હેઠળ જે વ્યક્તિઓએ પુખ્ત વય પ્રાપ્ત કરી નથી તેઓ કરારમાં પ્રવેશી શકતા નથી. બે શ્રેણીઓ પુખ્ત વયના અને સગીર છે. વર્ગીકરણનો આધાર ઉંમર છે. તે આધાર સ્પષ્ટપણે કરાર કરવાની ક્ષમતા સાથે સંબંધ ધરાવે છે. તેથી, કલમ અનુમતિપાત્ર વર્ગીકરણની બંને જરૂરિયાતોને સંતોષે છે. પ્રસ્તુત કેસમાં, જોકે બોમ્બે એક્ટની કલમ ૧૨ નો પ્રથમ ભાગ, પશ્ચિમ બંગાળ એક્ટની કલમ ૫ (૧) અથવા સૌરાષ્ટ્ર વટહુકમની કલમ ૧૧ ની જેમ, વર્ગીકરણની પ્રક્રિયા સૂચવી શકે છે અને ગર્ભિત કરી શકે છે, આ કલમ, જ્યાં સુધી તે સરકારને સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા ચોક્કસ

"કેસો" ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, તે કોઈ પણ વર્ગીકરણના આધારે આગળ વધવાનો હેતુ ધરાવતી નથી. વધુમાં, કથિત વર્ગીકરણનો કથિત આધાર, એટલે કે બંધારણ અમલમાં આવતા પહેલા સ્પેશિયલ કોર્ટમાં સંદર્ભની હકીકત, કાયદા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ્યો સાથે કોઈ વાજબી સંબંધ ધરાવતો નથી. પ્રસ્તાવનામાં દર્શાવેલ કાયદાના જાહેર ઉદ્દેશ્યો રાજ્યની સુરક્ષા, જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી અને બોમ્બે રાજ્યમાં સમુદાય માટે આવશ્યક પુરવઠા અને સેવાઓની જાળવણીને લગતા કાયદાને એકીકૃત કરવા અને તેમાં સુધારો કરવાની યોગ્યતા છે. જો રાજ્યની સુરક્ષા અથવા જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણીની વિચારણા માટે વિશેષ પ્રક્રિયા લાગુ કરવાની જરૂર હોય તો એવું કોઈ દેખીતું કારણ નથી કે શા માટે તે પહેલેથી જ સંદર્ભિત "કેસો" માં લાગુ થવી જોઈએ અને બંધારણની તારીખે હજુ સુધી સંદર્ભિત ન હોય તેવા કેસોમાં નહીં. સમાન વિચારણા કેસોની બંને શ્રેણીઓને સમાન રીતે લાગુ પડે છે. તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે કોઈ જોડાણ નથી

જે આધાર પર કથિત વર્ગીકરણની સ્થાપના કરવામાં આવી છે તેને અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યો સાથે જોડે છે, કારણ કે અધિનિયમનો ઉદ્દેશ્ય "કેસો" ની બંને શ્રેણીઓને આવરી લેવા માટે પૂરતો વ્યાપક છે. તેથી, તે અનુમતિપાત્ર વર્ગીકરણ નથી. ખરેખર, તે કાલ્પનિક વર્ગીકરણનું એક ઉદાહરણ છે જેનો કોઈ તર્કસંગત આધાર બિલકુલ નથી. અમે એવું કોઈ વિશેષ કારણ જોતા નથી કે શા માટે વિશેષ પ્રક્રિયા અપીલકર્તાઓના "કેસો" માં રકમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ સુધી

સ્પેશિયલ કોર્ટમાં સંદર્ભિત ન હોય તેવા "કેસો" માં લાગુ કરવામાં આવે તેના કરતાં વધુ લાગુ થવી જોઈએ. એવા કોઈ વિશેષ અથવા વિચિત્ર સંજોગો અસ્તિત્વમાં હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી જે અપીલકર્તાઓના "કેસો" ને આ વિશેષ પ્રક્રિયા માટે ખાસ અનુકૂળ બનાવી શકે. વર્ગીકરણના તર્કસંગત આધારની ગેરહાજરીમાં, ઉપર સમજાવ્યા મુજબ, બંધારણના આગમન પછી, અપીલકર્તાઓને ટ્રાન્સફર અથવા રિવિઝન માટે કોર્ટમાં જવાના અધિકારથી અથવા બચાવ પક્ષના સાક્ષીઓની હાજરી માટે પ્રક્રિયા મેળવવા અથવા સામાન્ય ટ્રાયલની જેમ સાક્ષીઓના પુરાવા નોંધાવવાના અધિકારથી વંચિત રાખવાનું કોઈ વાજબી કારણ હોઈ શકે નહીં, જે સમાન ગુનાઓના અન્ય આરોપી વ્યક્તિઓને ઉપલબ્ધ છે અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડમાં નિર્ધારિત સામાન્ય પ્રક્રિયા અનુસાર કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે. તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે આ કિસ્સામાં બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી ભેદભાવ ચાલુ રહ્યો હતો અને બંધારણની તારીખ પછી તેમના કેસોમાં ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયાને લાગુ કરવાનું ચાલુ રાખવાથી અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા તેમના મૂળભૂત અધિકારનો ભંગ થયો હતો અને તે અનુચ્છેદની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત હોવાને કારણે વિશેષ પ્રક્રિયા અનુચ્છેદ ૧૩ હેઠળ રદબાતલ બની ગઈ હતી અને પ્રક્રિયાની બાબતોમાં કોઈ નિહિત અધિકાર અથવા જવાબદારી ન હોવાથી અપીલકર્તાઓ બંધારણની તારીખ પછી સામાન્ય પ્રક્રિયા અનુસાર ટ્રાયલ માટે હકદાર છે.

તેમની ફરિયાદ એ કંઈક માટે નથી જે રકમી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ પહેલાં બન્યું હતું, પરંતુ તે તારીખથી તેમની સામે દર્શાવવામાં આવેલા ગેરબંધારણીય

ભેદભાવ માટે છે. તેમની ફરિયાદ, તેમના કાર્યવાહીનું કારણ જેમ કે તે હતું, બંધારણ પછીનું છે અને, તેથી, તેમના બંધારણીય અધિકારોના પ્રકાશમાં તેની ચકાસણી અને તપાસ થવી જોઈએ. આ રીતે જોતાં, તેમાં કોઈ શંકા નથી અથવા

પ્રશ્ન એ છે કે પ્રક્રિયાની બાબતમાં બંધારણની તારીખ પછી તેમની સાથે ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો છે. પશ્ચિમ બંગાળ અને સૌરાષ્ટ્રના કેસોમાં અગાઉ જ ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે ભેદભાવ પ્રક્રિયામાં તેમજ મૂળભૂત કાયદામાં હોઈ શકે છે.

તેથી, તે તારીખ પછી ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયા અનુસાર ટ્રાયલ ચાલુ રાખવી જેના પરિણામે તેમની દોષસિદ્ધિ અને સજા થઈ તેને સમર્થન આપી શકાય નહીં.

ખરેખર એક અર્થમાં સ્પેશિયલ જજનું અધિકારક્ષેત્ર સમાપ્ત થઈ ગયું હતું, કારણ કે તેમને માત્ર વિશેષ પ્રક્રિયા અનુસાર આગળ વધવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ તે પ્રક્રિયા રદબાતલ થઈ ગઈ હોવાથી, તેઓ વિવાદિત કાયદા હેઠળ રચાયેલી સ્પેશિયલ કોર્ટના ન્યાયાધીશ તરીકે બિલકુલ આગળ વધી શકતા ન હતા.

વિદ્વાન એટર્ની-જનરલે કેશોરામ પોદ્ધાર વિ. નંદો લાલ મલ્હિક(૧) માં પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. કલકત્તા રેન્ટ એક્ટ, ૧૯૨૦, કલકત્તામાં જગ્યાના મકાનમાલિક અથવા ભાડૂઆતને રેન્ટ કંટ્રોલર પાસેથી જગ્યાના પ્રમાણભૂત ભાડાનું પ્રમાણપત્ર મેળવવામાં સક્ષમ બનાવતું હતું અને કંટ્રોલરના આદેશના રિવિઝન માટે કલકત્તા ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રિબ્યુનલના પ્રમુખને

અરજી કરવાનો અધિકાર પણ આપતો હતો. આ કાયદો શરૂઆતમાં ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેવાનો હતો જેને ત્યારબાદ માર્ચ, ૧૯૨૪ ના અંત સુધી લંબાવવામાં આવ્યો હતો અને આખરે એક શરત સાથે ૧૯૨૪ ની જગ્યાએ ૧૯૨૭ નો આંકડો મૂકવામાં આવ્યો હતો "કે ૩૧મી માર્ચ, ૧૯૨૪ પછી, આ કાયદો એવી કોઈપણ જગ્યાને લાગુ પડવાનું બંધ કરશે જેનું ભાડું મહિનાના રૂ. ૨૫૦ થી વધુ હોય". અપીલકર્તાને ૧લી જૂન, ૧૯૨૦ ના રોજ કબજો આપવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તે સમયે ચૂકવવાપાત્ર ભાડું નક્કી કરવામાં આવ્યું ન હતું.

તે માર્ચ, ૧૯૨૩ સુધી કબજામાં રહ્યો, અને કેસ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો પ્રશ્ન એ હતો કે વ્યવસાયના તે સમયગાળા માટે કેટલું ભાડું ચૂકવવું જોઈએ. વિવાદો ઉભા થતાં, અપીલકર્તાએ કંટ્રોલરને અરજી કરી અને ૨૩મી ઓક્ટોબર, ૧૯૨૨ ના રોજ કંટ્રોલરે મહિને રૂ. ૪,૫૦૦ ભાડું નક્કી કર્યું. ૨૫મી નવેમ્બર, ૧૯૨૨ ના રોજ, અપીલકર્તાએ તે નિર્ણયમાં સુધારો કરવા માટે ઇમ્પ્રૂવમેન્ટ ટ્રિબ્યુનલના પ્રમુખને અપીલ કરી. રિવિઝન અરજી પ્રમુખ દ્વારા ૩૧મી માર્ચ, ૧૯૨૪ પછી લાંબા સમય સુધી હાથ ધરવામાં આવી શકી ન હતી, અને જ્યારે તે આખરે

(૧) આઈ.એલ.આર. ૫૪ કલકત્તા ૫૦૮; ૫૪ આઈ.એ. ૧૫૨.

૩જી ઓગસ્ટ, ૧૯૨૪ ના રોજ તેમની સમક્ષ મુકવામાં આવ્યું, ત્યારે તેમણે ઠેરવ્યું કે તેમને આ બાબત નક્કી કરવાનું કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી, કારણ કે કાયદો જગ્યાને લાગુ પડતો બંધ થઈ ગયો હતો. એ જોવામાં આવશે કે પ્રમુખને

અરજી ૩૧મી માર્ચ, ૧૯૨૪ પહેલાં કરવામાં આવી હતી અને ભાડું જે સમયગાળા માટે નક્કી કરવાનું હતું તે જૂન, ૧૯૨૦ અને માર્ચ, ૧૯૨૩ વચ્ચેનો હતો. પ્રિવી કાઉન્સિલે ઠેરવ્યું કે કાયદાનો અમલ ત્યારે થયો જ્યારે પક્ષકારોએ તેના હેઠળ આગળ વધવાનું શરૂ કર્યું અને તે માર્ચ, ૧૯૨૪ પહેલાં કરવામાં આવ્યું હતું અને પ્રમુખને તે નક્કી કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર હતું. તે નિર્ણય પ્રસ્તુત કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો હોય તેવું અમને લાગતું નથી, કારણ કે આપણી સમક્ષની સમસ્યા બંધારણની પહેલાના સમયગાળા સાથે સંબંધિત નથી જ્યારે કાયદો સારો હતો અને સ્પેશિયલ જજને વિશેષ પ્રક્રિયા લાગુ કરવાનો અધિકાર હતો. હવે નિર્ણય લેવાનો મુદ્દો એ છે કે શું બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા ચાલુ રાખવી એ અપીલકર્તાઓના નુકસાન માટે કાર્ય કરે છે અને, તે રીતે, અનુચ્છેદ ૧૪ દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા કાયદાના સમાન રક્ષણના તેમના નવા પ્રાપ્ત કરેલા મૂળભૂત અધિકારનો ભંગ કરે છે. કાર્યવાહીના તે ભાગને અમાન્ય કરવા માટે બંધારણની કોઈ પૂર્વવર્તી અસર નથી જે પહેલેથી જ પસાર થઈ ગયો છે પરંતુ બંધારણ વિશેષ પ્રક્રિયાને બંધારણ પછીના અધિકારોના ઉપયોગ અથવા આન દના માર્ગમાં ઊભા રહેવાની મંજૂરી આપતું નથી અને તેથી જો બંધારણ અમલમાં આવ્યા પછી તેને અપનાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે તો તેણે ભેદભાવપૂર્ણ પ્રક્રિયાને રદબાતલ કરવી જ જોઈએ.

તે પરિસ્થિતિમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત પ્રિવી કાઉન્સિલનો નિર્ણય લાગુ કરી શકાય નહીં.

ઉપર જણાવેલા કારણોસર, વિવાદિત કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત વિશેષ પ્રક્રિયા અનુસાર બંધારણની તારીખ પછી સ્પેશિયલ જજ દ્વારા લેવાયેલી ટ્રાયલ પર અપીલકર્તાઓની દોષસિદ્ધિ અને તેમના પર પસાર કરવામાં આવેલી સજાને સમર્થન આપી શકાય નહીં અને આ અપીલો, તેથી, મંજૂર થવી જોઈએ અને દોષસિદ્ધિ અને સજા બાજુ પર રાખવી જોઈએ. અપીલકર્તાઓ બંધારણ પછી, પ્રક્રિયાની બાબતોમાં ભેદભાવ ન રાખવા માટે હકદાર છે અને કાયદા અનુસાર ટ્રાયલ માટે હકદાર છે. તેથી, અમે,

નિર્દેશ આપીએ છીએ કે તેમના દ્વારા આચરવામાં આવેલા કથિત ગુનાઓ માટે કાયદા અનુસાર તેમની ટ્રાયલ થવી જોઈએ અને તે દરમિયાન તેમને અંડર-ટ્રાયલ કેદીઓ તરીકે કસ્ટડીમાં રાખવામાં આવે.

અપીલો મંજૂર કરવામાં આવી.

અપીલકર્તાઓ માટે એજન્ટ: નવનીત લાલ.

સામાવાળા માટે એજન્ટ: પી. એ. મહેતા.

દરમિયાનગીરી કરનાર માટે એજન્ટ: રાજુન્દર નારાયણ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====